

Summary

The article attempts to present and define problems connected with homelessness as a type of social pathology. Inaccuracy can occur as a result of difficulty defining common understanding of the term. Homelessness stands for serious problems not only for a single person but it deeply influences a whole society. It may also lead to create further types of pathology, namely theft, delinquency etc. We should bear in mind, however, that people, their lot and harm are involved in all such cases, though they are not always to blame.

RECENZJE

Matthias Kneip, Manfred Mack, *Polnische Geschichte und deutsch-polnische Beziehungen darstellungen und materialien für den geschichtsunterricht*

(Polska historia i stosunki niemiecko-polskie opis i materiały na lekcje historii), Cornelsen Verlag, Berlin 2007, ss. 191

Nowa książka, którą wydrukowało berlińskie wydawnictwo Cornelsen, pobudza do refleksji. Jeśli tylko, choćby w stopniu podstawowym, znamy język niemiecki, w którym została napisana, warto po nią sięgnąć. Dostarczy nam wiele materiału do przemyśleń i dyskusji szczególnie wtedy, gdy interesujemy się historią i polityką.

Książka, którą chciałbym przedstawić, powstała dzięki staraniom i działalności Niemiecko-Polskiego Instytutu w Darmstadt. Współpracownikami w trakcie jej pisania byli Markus Krzoska i Peter Oliver Lowe. **Fundacja Robert Bosch** stała się mecenasem, dzięki któremu możliwe było wydanie tej pozycji. Książka utrzymana jest w konwencji wydania czarno-białego, jedynie częściowo wprowadzone zostały elementy koloru ciemno-białego, jedynie częściowo wprowadzone zostały elementy i ilustracji. Warto przy tym zaznaczyć, iż 191 stron tej publikacji to format A4, a więc mieszczący znacznie więcej niż inne podręczniki szkolne, do których jesteśmy przyzwyczajeni.

Do książki dołączona została płyta kompaktowa, na której możemy znaleźć elementy w formie nie występującej w oryginalnym tekście. Pierwsze wrażenie po otwarciu CD jest korzystne. Znajdujemy jakby kopię podręcznika drukowanego. Możemy posłużyć się spisem treści, co znacznie ułatwia poszukiwanie konkretnych treści, lub przejść do określonej strony wpisując jej numer. Można też spróbować przeczytać to wydanie kartka po kartce. Ten ostatni sposób ujawnia nową formę ujęcia treści, co szczególnie dotyczy rycin, ilustracji, zdjęć i map. Na płycie kompaktowej większość z nich jest bowiem kolorowa np. obraz Jana Matejki *Bitwa pod Grunwaldem*. Ilustracje można kopiować, obrabiać graficznie i przetwarzać, co jest szczególnie cenne dla nauczyciela historii planującego swoje zajęcia.

Nim spróbuję, szanownemu Czytelnikowi, przedstawić charakterystykę książki, chciałbym poświęcić kilka wersów Niemieckopolskiemu Instytutowi w Darmstadt. Powstał on na skutek ustaleń jakie

zapadły na Pierwszym Forum Niemiecko-Polskim¹, które odbyło się w Bonn w roku 1977. Jako założycieli uznano społecznosci: Miasta Darmstadt, Landu Hesji i Nadrenii Palatynatu przy współudziale Rządu Republiki Federalnej Niemiec. W realizacji tego zadania pomogły fundacje a nawet osoby prywatne. Od roku 1987, zgodnie z uchwałą Konferencji Ministrów Kultury Krajów Związkowych, dotowanie Instytutu zostało rozszerzone na wszystkie landy. W tym miejscu warto posłużyć się cytatem, który kwestie prawne wyjaśnia w sposób dostateczny. Będzie to fragment sprawozdania z działalności tej instytucji. Cytuję: *Stowarzyszenie »Deutsches Polen-Institut« zostało założone 13. 12. 1979 r. w Bonn i wpisane do Rejestru Stowarzyszeń miasta Darmstadt jako stowarzyszenie użyteczności publicznej. Stowarzyszenie jest politycznie i światopoglądowo neutralne, jego głównym zadaniem jest utrzymanie Instytutu². Siedziba, od 11 marca 1980 roku, jest secesyjny dom zwany w Darmstadt *Haus Olbrich*³. Instytut rozpoczął swą działalność, a pierwszym dyrektorem zostaje Karl Dedecius⁴, natomiast prezydentem – Marion Dönhoff⁵.*

¹ Oryginalna nazwa tego przedsięwzięcia to: *Pierwsze Forum Republiki Federalnej Niemiec i Polskiej Republiki Ludowej* (w oryginale – *Erste Forum Bundesrepublik Deutschland – Volksrepublik Polen*).

² Albrecht Lamp (red.): *Deutsches Polen-Institut Niemiecki Instytut Kultury Polskiej 1980-1990 Sprawozdanie z działalności*. Darmstadt 1992, Deutsches Polen-Institut, s. 7.

³ *Joseph Maria Olbrich* urodził się w roku 1867. Był austriackim architektem, który początkowo prowadził swoją działalność we Wiedniu. W roku 1900, z rąk ówczesnego władcy Hesji Darmstadt, Wielkiego Księcia Ludwika Pierwszego otrzymał nominację profesorską i został obywatel tego miasta. Jednocześnie stał się przywódcą grupy artystów tworzących nowy wówczas styl w architekturze i sztuce – secesję (po niemiecku *Jugendstil*). Mecenaselem tej grupy, zwanej *Kolonią Artystów* stał się oczywiście Wielki Książę, który wcześniej żywo interesował się działalnością twórców z Wiednia i trafił na wystawy właśnie Olbricha. Artysta ten był osobą wszechstronnie uzdolnioną. Projektował nie tylko budynki, zajmował się również meblami, ceramiką a nawet instrumentami muzycznymi. W roku 1903 ożenił się. W trzy lata później zaprojektował największe swoje życiowe dzieło – dom towarowy w miejscowości Düsseldorf. W roku 1908, krótko po urodzeniu przez żonę córki Marianny, zmarł na białaczkę przeżywszy zaledwie około 40 lat.

W roku 1997 Instytut otrzymał od władz miasta drugi dom tzw. *Haus Deiters*. Projektował go sam Olbrich dla ówczesnego kierownika gospodarstwa *Kolonii Artystów*.

⁴ *Karl Dedecius* urodził się w Łodzi w roku 1921. Od roku 1958 publikuje tłumaczenia z języka polskiego, pisze eseje o Polsce, polskich autorach i ich twórczości. Dzięki jego pracy czytelnicy w RFN poznają nasz narodowy dorobek z tej dziedziny. Jego trud został uhonorowany wieloma nagrodami i odznaczeniami np. doktoratami honoris causa. Jednak do najważniejszych zaliczyć trzeba Krzyż Zasługi Republiki Federalnej Niemiec i Rzeczypospolitej Polskiej. Może szanownego Czytelnika dziwić fakt, że oto obywatel Niemiec wiąże swą działalność z dziedziną, która nie jednemu Polakowi bywa obca. Pamiętać jednak wypada o pewnym szczególnie biografii, który autor niniejszej recenzji

Pierwszą z tych postaci uznaje się za pomysłodawcę i inicjatora powstania, wielce już obecnie zasłużonej, instytucji. Przez wiele lat Karl Dedecius pełnił swą zaszczytną funkcję. Na początku działalności Instytutu było to szczególnie trudne ze względu na niechętną reakcję czynników oficjalnych w Polsce.

Instytut Niemiecko-Polski w Darmstadt jest centrum naukowym, informacyjnym i wystawienniczym dla polskiej kultury, historii, polityki i stosunków społecznych, które rozwijają się w kontekście integracji zjednoczonej Europy. Poprzez swoją pracę Instytut chce pogłębić obustronną znajomość kultury, życia duchowego i społecznego obu narodów.

Książka, którą chciałbym szanownemu Czytelnikowi zaprezentować jest jednym z drobnych elementów realizacji tego celu. Jej twórcami są dwaj autorzy wielce zasłużeni w tej dziedzinie. Dr Matias Kneip jest autorem wielu książek drukowanych w obu językach i odnoszących się do naszego kraju i jego mieszkańców⁶. Szczególnie *Literatura polska i niemiecko-polskie stosunki w literaturze*⁷ warta jest uwagi. Znajdujemy na jej kartach, ułożone w 14 modułów dydaktycznych, tak dla nas, podstawowe informacje, jak choćby te o Adamie Mickiewiczu, Czesławie Miłoszu czy Władławie Szymborskiej. W książce znaleźć można wiele odpowiedzi na pytania, dla niemieckiego ucznia niejednokrotnie niezrozumiałe np.: Co robił niemiecki pisarz E.T.A. Hoffman w Warszawie? Wstęp opatrzonej jest fragmentem tekstu Karla Dedeciusa, który w wolnym tłumaczeniu brzmi: *Literatura jest obrem, przez które naród może innemu narodowi patrzeć w oczy*. Do książki (również formatu A4) dołą-

niał okazję usłyszeć z ust samego twórcy. Karl Dedecius nie tylko urodził się w Łodzi (w rodzinie niemieckiej), ale również zdał w tym mieście maturę i to w polskiej szkole.

³ *Marion Hedda Ilse hrabianka Dönhoff (Marion Gräfin Dönhoff)* urodziła się w roku 1909 we Friedrichstam (obecnie Obwód Kaliningradzki). Była niemiecką działaczką, współwydawcą dziennika „Die Zeit”. Studiowała we Frankfurcie i Bazylei. Wiele podróżowała. Jej bogatą bibliografię nie da się streścić w kilku zdaniach np. uczestniczyła w zamachu na Hitlera. Napisała wiele książek. Odznaczona została licznymi odznaczeniami i nagrodami w tym honorowymi doktoratami. Zmarła w roku 2002.

⁶ Warto, tylko na zasadzie przykładu, wymienić niektóre tytuły takie jak:

- *Polenreise. Orte, die ein Land Erzählen*, Verlag House of the Poets, Paderborn 2007;
- *Z sercem w plecaku. Spotkanie Niemca z Polską* Wydawnictwo Doinosłaskie, Wrocław 2005;
- *Między nami. Unter uns. Gedichte. Zweisprachlich*, Biblioteka Śląska, Katowice 2004;
- *Polnische Literatur und deutsch-polnische Literaturbeziehungen Materialien Kopierbogen für den Deutschunterricht in den Klassen 10-13 mit Hör-CD*, Cornelsen, Berlin 2003.

⁷ Oryginalny tytuł tej książki podany jest jako ostatni w poprzednim przypisie.

czona jest płyta CD umożliwiająca posługiwanie się oryginalnymi tekstami. Podobnie jest z drugim ze współautorów książki Manfredem Mack. Wprawdzie dorobek tego pisarza i naukowca jest skromniejszy jeśli liczyć będziemy ilość tytułów, ale za to jako pracownik Instytutu bierze on udział i jest współautorem równie wielu wydań⁸. Od roku 1989 pracuje w Instytucie jako redaktor⁹.

Powróćmy do zawartości książki, którą chciałbym zaprezentować. Rozpoczyna się ona przedmową napisaną przez autorów. Wyrażają oni nadzieję, iż podręcznik ten, nie będzie służył jedynie uczniom, lecz stanie się także książką dostreżoną i komentowaną przez społeczeństwo. Oprócz intencji i ogólnego opisu roli jaką powinna spełniać, autorzy składają również podziękowania współpracownikom a w szczególności Fundacji Roberta Bosch, bez której to wydanie byłoby niemożliwe.

Kolejną częścią książki jest wprowadzenie, które napisał Peter Oliver Loew¹⁰. Stanowi ono swego rodzaju przegląd zawartych w podręczniku treści ze szczególnym wyeksponowaniem elementów, które mogłyby zostać potraktowane jak „stare stereotypy”. Autor, jako zawodowy historyk i znawca tematyki wschodniej, podkreśla krzywdzący niejednokrotnie charakter tego typu „potocznych opinii”. Wyraża nadzieję, iż rozwijające się, w ostatnim czasie, coraz intensywniej, kontakty pozwolą na poznanie naszych kultur, historii, ale i lęków, co będzie stanowić podstawę do tego, aby nareszcie, **wrogość stała się częścią przeszłości**.

Książka zawiera 13 rozdziałów, nie licząc przedmowy i wprowadzenia. Już sam ich spis zorientuje szanownego Czytelnika w ich zawartości. Oto tytuły rozdziałów:

1. Parcie na wschód? Kolonizacja wschodnia? Rozbudowa państwa?
2. Zakon Krzyżacki¹¹ historia i mit.

⁸ Postać ta jest współautorem choćby tak szacownego wydania jak: *Panorama der polnischen Literatur des 20. Jahrhunderts* – 3. Abteilung: *Porträts*, Amman Verlag, Zürich 2000, ss. 1056.

⁹ Albrecht Lampp (red.): *Deutsches Polen-Institut Niemiecki Instytut Kultury Polskiej 1980-1990 Sprawozdanie z działalności*, Deutsches Polen-Institut, Darmstadt 1992, s. 62.

¹⁰ Manfred Mack studiował nie tylko w Niemczech, ale również w Krakowie.

¹¹ Autor jest dyrektorem działu naukowego Niemiecko-Polskiego Instytutu w Darmstadt. Urodził się w 1967 r. we Frankfurcie nad Menem. Studiował historię Europy Wschodniej i slawistykę w Berlinie, Freiburgu i Nürnbreg. Promocję doktorską uzyskał z dziedziny kultury historycznej Gdańska w latach 1993-1997. Jest autorem wielu książek o tej tematyce. W Polsce również dostępne są jego publikacje.

¹² W oryginalnym, niemieckim przecieź tekście używana jest nazwa *Deutsche Orden*. Gdyby tłumaczyć dosłownie będzie to *Zakon Niemiecki*. Ta nazwa jednak nie przyjęła się w Polsce. Podobnie zagadnienie to przedstawia się z samą nazwą bitwy z 1410 roku.

3. Polska Republika Szlachecka. Od „złotych czasów” do upadku mocarstwa (1569-1795).
4. „Jeszcze Polska nie zginęła póki my żyjemy...” Polska w 19. stuleciu: naród bez państwa.
5. Niemcy i Polska przed podpisaniem Traktatu Wersalskiego.
6. Polska w czasie II wojny światowej (1939-1945).
7. Ucieczka, wypędzenie i przymusowe przesiedlenie jako efekt II wojny światowej 1939-1947).
8. Solidarność – społeczne odrodzenie w komunizmie.
9. Zbliżenie przez porozumienie. Niemcy i Polska po 1945 roku.
10. Niemcy i Polska po 1989. Od traktatu o sąsiedztwie do sąsiedztwa.
11. Polska i Europa.
12. Polacy w Niemczech. Życie między kulturami.
13. Niemcy – Polacy. Nic poza stereotypami?

Każdy z rozdziałów, na końcu tekstu, zawiera trzy elementy: zagadnienia do samodzielnego opracowania, propozycję tematów prac lub referatów oraz bibliografię. W większości przypadków zawierają one po kilkanaście pozycji (od 7 do 18 tytułów). Na końcu książki, w uzupełnieniu, znajdziemy: tablice chronologiczne (70 pozycji, głównie dotyczących historii Polski, od roku 966 do 2006), słowniczek terminów (swego rodzaju encyklopedyczny spis 86 haseł np.: Katyń, Westerplatte, marzec 1968... łącznie z notami biograficznymi np. Bogdan Chmielewski, Władysław Bartoszewski, Władysław Gomułka, itp.), część dotyczącą lepszego zrozumienia wymowy specyficznie polskich głosek i liter (np.: sz, cz, ó, ś, itp.), bibliografię i spis adresów internetowych, dane adresowe ważniejszych instytucji dotyczące głównie instytutów polskich w RFN i spis źródeł odnoszących się do rysunków zamieszczonych w tekście. Ta ostatnia z wymienionych części jest praktycznie spisem 125 ilustracji.

Warto w tym miejscu podkreślić, iż szata graficzna wydania jest bardzo starannie opracowana. Polski czytelnik wielokrotnie będzie odnosił wrażenie, iż przeszło połowa rysunków jest mu znana, np. z podręczników szkolnych, plakatów i gazet. Przykładem może być rysunek ze strony 134. Widzimy na nim postacie dwóch mężczyzn z flagami. Jedna z nich to nasza biało-czerwona, druga – unijna. Panowie podają sobie dłonie w geście powitania. Ponad postaciami znajduje się „dymek” z tekstem: *A więc umowa stoi. My wam dajemy moralność, wy nam dajecie*

Dla nas jest to bitwa pod Grunwaldem dla naszych sąsiadów to określenie nie funkcjonuje. W Niemczech natomiast jest to bitwa pod Tannenbergiem (*Schlacht von Tannenberg*).

kasę. Ta karykatura Andrzeja Mleczki z roku 2003, jest szanownemu polskiemu Czytelnikowi zwykle dobrze znana – niemieckiemu niekoniecznie. Ostatnia strona wydania stanowi reklamę, informację o książce pokrewnej tematycznie¹². Na okładce, w kopercie, umieszczona została płyta CD.

Najistotniejsza wydaje się analiza tekstów podręcznika. Ich treść jest jednak zbyt obszerna, aby w krótkiej recenzji zawrzeć choćby reprezentatywną ich próbkę. Posłużę się więc już tylko przykładami aby spróbować oddać ton wypowiedzi autorów książki. Na stronie 15 i 16 znajdujemy tekst dotyczący osiedlania się na wschodzie obywateli niemieckich. Autorzy zwracają uwagę, iż wedle obecnej wiedzy historycznej trzeba uwzględnić, iż:

- był to proces zachodzący w XII i XIV wieku w całej Europie,
- musimy zmienić sens rozumienia tego procesu i uznać, iż miał on niewiele wspólnego z tzw. „nosiicielami kultury” wędrującymi do słowiańskich krajów,
- wiele tysięcy ludzi ruszyło w drogę na wschód, ponieważ ich własna ojczyzna nie była w stanie zapewnić im właściwego miejsca do życia.

Jednocześnie na stronie 17 zamieszczony został tekst z podręcznika do historii, napisanego przez Jerzego Dawida, do klasy I polskiego liceum ogólnokształcącego z roku 1975: *Panowie feudalni na wschodzie wytypowali z głębin niemieckiego narodu. Niemiecy koloniści zasiedlali najłepsze ziemie rugując z nich ostadłą ludność. Przeniknęli również do miast powodując, iż ludność wschodnia zaczęła odgrywać podrzędną rolę. Na tej samej stronie kończą się teksty pierwszego rozdziału, natomiast drugi rozpoczyna się (s. 20) od ilustracji przedstawiającej obraz *Bitwa pod Grunwaldem* Jana Matejki. Poniżej zamieszczone zostały, obok siebie dwa rysunki. Pierwszy z nich przedstawia kartę pocztową z roku 1900, na której przedstawiony jest: w tle zamek w Malborku, na pierwszym zaś planie rycerz krzyżacki i niemiecki napis: *Nawet najmniejsza część niemieckiej ziemi nie powinna być utracona, co dotyczy również i prawa do tych ziem – taka jest nasza polityka*. Podpis – Książę Bismarck. Obok podziwiać możemy miniaturkę polskiego plakatu z roku 1930. Przedstawia on polskiego żołnierza z bagnetem wymierzonym w prusaka. Napis brzmi: *Tydzień Przeciwniemiecki Związków Strzeleckiego Precz Prusaku! Powtórzmy Grunwald!!* Tak rozpoczyna się rozdział pod tytułem *Zakon**

¹² Jest nią wcześniej już wymieniana pozycja – Matthias Kneip i Manfred Mack, *Polnische Literatur und deutsch-polnische Literaturbeziehungen Materialien Kopiervorlagen für den Deutschunterricht in den Klassen 10-13 mit Hör-CD*, Cornelsen, Berlin 2003.

Krzyżacki historia i mit. W tekście znajdujemy wiele fragmentów różnych dokumentów np.: fragmenty *Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy* z 17.06.1991 r. i podpisany w Bonn (artykuły 2, 8, 20, 25, 26 i 30).

Można również odnaleźć przedruki z prasy np. wyniki ankiety przeprowadzonej w Polsce i Niemczech w roku 2004, której opracowanie przedstawiła „Gazeta Wyborcza” z 13 grudnia, a autorką artykułu była Danuta Zagrodzka. Dotyczył on sympatii obywateli obu krajów do swoich sąsiadów. Wynika z niego, iż Polacy największą estymą darzą Czechów (+2,6); Słowaków (+2,5) i Litwinów (+1,9). Czwartą pozycję, na tej liście rankingowej sympatii narodu, zajmują Niemcy (+1,7). Dopiero za nimi obywatele Ukrainy (+1,0); Białorusi (+0,8) i Rosji (+0,7). Zupełnie inaczej wygląda statystyka uzyskana w Niemczech. Wymienimy w podobnej kolejności (od najsympatyczniejszych do najmniej sympatycznych): Szwajcarzy (+2,7); Austriacy i Francuzi (po +2,5); Duńczycy (+2,4); Luksemburczycy (+2,2), Holendrzy (+1,9); Czesi (+0,4) i my Polacy (-0,1). Do tekstu dołączone są rysunki wizualizujące wyniki ankiety (strona 126). W tekście odnajdujemy fragment tłumaczący taki stan rzeczy tym, iż:

1. Polacy uczą się częściej i chętniej języka niemieckiego niż Niemcy języka polskiego.
 2. Tylko jedna trzecia Niemców odwiedziła Polskę, gdy jednocześnie połowa Polaków gościła w Niemczech.
- Takie wyniki nie napawają optymizmem. Nie powinniśmy się jednak zbyt mocno dziwić.

Polska posiada tę specyfikę, iż jeśli rozważamy dorobek literatury pedagogicznej nie istnieje w niej cały ogromny obszar tematyczny związany z pracami UNESCO. Dotyczy to szczególnie tzw. pedagogiki pokoju (*Friedenspädagogik*). W polskiej literaturze pedagogicznej reprezentują ten kierunek, co stanowi wyjątek, dwie prace: *Współpraca między narodami i wychowanie dla pokoju – problemy społeczne i pedagogiczne*¹³ i *Wychowanie dla pokoju w pracy szkoły*¹⁴. Obie napisane przez Annę Eugenię Wesołowską. Szczególnie drugą z wymienionych książek należałoby uważać za najbardziej wartościową, w warunkach RFN, książką „klasyczną”. Ten przymiotnik odnieść należy nie tylko do zawartości merytorycznej, ale i do

¹³ E.A. Wesołowska, *Współpraca między narodami i wychowanie dla pokoju – problemy społeczne i pedagogiczne*, Zakład Poligraficzno-Wydawniczy „POZKAL”, Toruń 1993.

¹⁴ E.A. Wesołowska, *Wychowanie dla pokoju w pracy szkoły*, Wyd. 2, WSiP, Warszawa 1989.

sposobu ujęcia tematyki. W Niemczech książki tego typu stanowią źródła, dającej się praktycznie zastosować, wiedzy metodycznej. W tym kraju, inaczej jak u nas, system edukacji od dawna wykorzystuje program UNESCO *Zalecenia o wychowaniu i współpracy dla pokoju* z 19 listopada 1974 roku. Jest on uznawany i szeroko uwzględniany w praktyce szkolnej. W tym kontekście wyniki wyżej cytowanej ankiety mogą tym bardziej stanowić źródło niepokoju.

Powracając do recenzji można stwierdzić, nawet na podstawie wybranych przykładów, iż autorzy główny nacisk położyli na objaśnienie, przybliżenie, ukazanie zagadnień i problematyki, która przeciwnemu niemieckiemu uczniowi może sprawiać wiele kłopotów. Dla nas samych jej lektura może stanowić cenne źródło inspiracji, przemyśleń, refleksji i na koniec również nadziei. Ta ostatni pojawić się może u szanownego Czytelnika z trzech powodów:

1. Coraz odważniej pisze się w Niemczech o nas, o naszym Kraju. Składa się na to ciężka praca wielu ludzi¹⁵. Kilkoro z nich zostało wymienionych. Są i inni, którzy uważają, że tylko poprzez wzajemne poznanie możemy doprowadzić do sytuacji by wrogość stała się częścią przeszłości. W zjednoczonej Europie to warunek podstawowy. Tak zresztą jak i dostrzeganie wysiłków innych i wyrażanie wdzięczności za nie.
2. Zaczynamy wreszcie odczuwać w praktyce skutki zjednoczenia. Przystają nas dzielić granice. Oby stało się tak w każdej dziedzinie naszego życia. Oto dociera do nas książka, o której możemy oczywiście mieć własną opinię, ale również wyrażać ją, powiełać i liczyć na to, iż dotrze ona do autorów. Zaczynamy rozumieć, że jesteśmy, nie tylko konsumentami, ale i twórcami kultury i to nie tylko naszego kraju. Już tylko od nas samych zależy, czy znajdziemy w sobie tyle motywacji i siły, aby nabyć kompetencje potrzebne do twórczego udziału w tym wielkim, co najmniej o zasięgu europejskim, pozagenetycznym przedkazie międzyludzkim.
3. Żyjemy w rzeczywistości powojennej jakże innej od tego co minęło, o czym wyczytać możemy już tylko z historycznych książek. Rodzi się nadzieja, że i w naszym kraju powstanie książka podobna, o podobnej tematyce. Jesteśmy przecież krajem niemal homogenicznym jeśli wzięć pod uwagę narodowość naszych obywateli. Nigdy, od wiełu wieków, nie mieliśmy takiej sytuacji. Czy uda się stworzyć pod-

¹⁵ Próby i wysiłki związane z założeniem Niemiecko-Polskiego Instytutu w Darmstadt wymagały nie tylko wysiłku i poświęcenia ze strony wielu ludzi, ale również kompetentnego działania na wielu płaszczyznach społecznej działalności.

ręcznik, który byłby jedynie opisem stosunków Polski i Niemiec. Czy to co pamiętamy z przekazów np. rodzinnych pozwoli przyszedemu autorowi takiej książki skoncentrować się jedynie i wyłącznie na takiej właśnie tematyce?

Zdaniem autora jest to temat na szerszą, publiczną dyskusję.

Bibliografia

1. Kneip M., Mack M., 2007, *Polnische Geschichte und deutsch-polnische Beziehungen Darstellungen und Materialien für den Geschichtsunterricht mit CD-ROM*, Cornelsen Verlag, Berlin.
2. Kneip M., Mack M., 2003, *Polnische Literatur und deutsch-polnische Literaturbeziehungen Materialien Kopiervorlagen für den Deutschunterricht in den Klassen 10-13 mit Hör-CD*, Cornelsen Berlin.
3. Kneip M., 2002, *Grundsteine im Gepäck Begegnungen mit Polen. House of the Poets*, Paderborn, Paris.
4. Kneip M., 2004, *Między nami. Unter uns*, Katowice.
5. Kneip M., 2005, *Z sercem w plecaku. Spotkania z Polską*, Wrocław.
6. Lampp A. (red.), 1992, *Deutsches Polen-Institut Niemecki Instytut Kultury Polskiej 1980-1990. Sprawozdanie z działalności*, Deutsches Polen-Institut Darmstadt.
7. Wesolowska E.A., 1993, *Współpraca między narodami i wychowanie dla pokoju – problemy społeczne i pedagogiczne*, Toruń.
8. Wesolowska E.A., 1989, *Wychowanie dla pokoju w pracy szkoły*, Warszawa.

Andrzej Gałkowski

Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku

Marta Juchnowicz (red.), *Postawy Polaków wobec pracy w zarządzaniu kapitałem ludzkim*, Oficyna Wolters Kluwer Business, Kraków 2009, ss. 250

Wydana przez uznaną oficynę publikacji pod redakcją Marty Juchnowicz to raport z badań, przeprowadzonych przez zespół pracowników Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, a zarazem zespół autorów recenzowanej pozycji. Książka została pomyślana jako swojego rodzaju opracowanie monograficzne dotyczące postaw Polaków wobec pracy, zilustrowane wynikami trzech badań przeprowadzonych w 2008 roku na różnych grupach (osobach pra-